

מבוא

מאמר חסידות, או מאמר דא"ח — ראשי תיבות: דברי אלוקים חיים — הוא הכינוי החב"די לתורות שהאדמו"ר משמיע לפני החסידים בבית מדרשו, בשבתות, במועדים ובהזדמנויות אחרות. המאמר החב"די מתאפיין באורכו היחסי, במבנהו ובסגנונו העיוני הייחודי, ולמרות קווי דמיון בינו ובין תורות שאר ענפי החסידות, שכולם מבית מדרשו של מורנו הבעש"ט יצאו — אין לטעות בו: מאז נתגבשה צורתו בידי רבינו הזקן בעל התניא, מחולל חסידות חב"ד, ניתן להבחין על נקלה בסימני ההיכר המייחדים את המאמר החב"די, כמייצגה המובהק ביותר של השיטה החסידית היונקת ממעיינות החכמה, הבינה והדעת.

ככלל פותחים המאמרים בדיון על פירושו של פסוק בתורה או מאמר חז"ל. אך לרוב משמש הפתיח מעין נקודת מוצא בלבד; שכן, אף שרבים מהמאמרים מתייחסים במישרין לפרשת השבוע או למועד שבו נאמרו, רובם ככולם הם למעשה פרקים במחשבת חסידות חב"ד, היורדת לשורש השאלות העמוקות והיסודיות ביותר — אחדות הבורא, מהות הנשמה, משמעות התורה והמצוות, כוונת הבריאה ותפקיד האדם עלי אדמות. מתוך כך מתבררים במאמר עניינים דקים ומופשטים מכבשונו של עולם, אם בספירות העליונות והשתלשלות העולמות, ואם בחקר תכונות הנפש, מידותיה ותכונותיה. מטבע הדברים, פעמים רבות שזור המאמר מונחים וביטויים מעולם הסוד, ולימודו דורש ריכוז ולעיתים ידע מוקדם.

למאמרי החסידות נקשרו כתרים רבים לאורך הדורות. לרבי הלל מפאריטש, תלמידם הגדול של האדמו"ר האמצעי וחתנו הצמח-צדק, מיוחסת האמירה, שבשעה שמשמיע הרבי מאמר דא"ח, "שכינה מדברת מתוך גרונו".

*

באופן שהוא במידה מסויימת ייחודי לכ"ק רבינו זי"ע, השביעי לנשיאי חב"ד, נביעת תורתו לא הצטמצמה למסגרת של מאמרי החסידות בלבד. ב"התוועדויות" שקיים בבית מדרשו היה דורש במשך שעות רבות בדברי תורה, שנקראו כפי החסידים "שיחות". דבריו חבקו עולם ומלואו: הלכה ואגדה, פשט ודרוש, נגלה ונסתר. רבות משיחות אלה כונסו בשלושים ותשעה הכרכים של "לקוטי שיחות" (ולקט נבחר מהם בסדרת 'אוצר לקוטי שיחות').

יחד עם זאת, לעולם נשמר בתוך ההתוועדות מקומו המיוחד של מאמר החסידות. קודם לו החסידים היו שרים ניגון של דבקות וקמים על רגליהם. פניו של

מבוא

הרבי היו מרצינות מאוד לפני שפתח באמירת המאמר בנעימה מסורתית מיוחדת, המזכירה את הניגון המקובל של לימוד הגמרא, אך בתוספת גוון משלה.

למעלה מאלף וחמש מאות מאמרי חסידות השמיע רבינו במרוצת השנים. כולם מיוסדים על דברי ששת אדמו"רי חב"ד לפניו, אך ההוגים בהם ימצאו כי במידה ידועה, מכוח ההדגשים החדשים והניסוחים החדים והמדוייקים, הם מכוננים ומרכיבים מחדש את עולם המחשבה החב"די, כששפע כתבי החסידות, מן התניא ועד "המשך תער"ב", משמשים להם אבני בניין.

ככל שפיתח, חידד והעמיק את משנת חסידות חב"ד, כביכול לא היה רבינו אלא כמבאר ומפרש את תורת קודמיו. אלא שתוך שהוא דן בדבריהם ומצטט מהתם ומהכא, נקשרים לפתע זה בזה קצוות רחוקים, וברעיונות שלא נתבררו עד תומם עולה פתאום אור חדש. סוגיות מסועפות ונפתלות, המפרנסות כרכים עבים, מזקק רבינו לכדי משפט אחד, לכדי הגדרה בהירה אחת.

*

הנושאים הנידונים במאמרו של רבינו זי"ע הם כלל הנושאים שבהם עוסקת משנת חב"ד לדורותיה. אך דומה כי ניתן למצוא ברבים מהם קווים משותפים, שבהם אולי אפשר לראות את תמצית חידושו של רבינו בתחומים אלה.

וכאשר בתורות חסידיות עסקינן, הרי אין הם חידושים ופירושים בעלמא, הנאמרים רק מכוח ההבנה, העיון והפלפול, כי אם הארה מאור נשמתו של האומר, ניצוץ מתוך יקוד אמונתו ולהט דבקו בבורא. בעולם החסידות, אתה למד מאישיותו של האומר על דברי תורתו, ומן התורה — על אומרה.

רק ביחידים ממאמרו של רבינו, כפי שהועלו על הכתב, ניתן למצוא מאפיינים חיצוניים של התלהבות או השתפכות הנפש. לרוב הם כתובים בתמציתיות, בריכוז עצום, בסגנון עצור ומאופק עד לפלא. אבל כששורה מצטרפת לשורה, פסקה לפסקה ומאמר למאמר, אזי עולה ופורצת מתוך האותיות הכתובות שאיפה־תביעה נפשית אדירה, שאין המוח יכול לקלוט ואין הלב מסוגל להכיל.

רוח זו המפעמת במאמרי רבינו מיוצגת בשני צדיו של מטבע הלשון מתיקוני הזהר, שהיה שגור על לשונו של רבינו: "למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית" — ביטוי המתייחס לאורו האינסופי של הקב"ה, שאין גבולות לפניו.

א. למעלה עד אין קץ

רבות מדובר בכתבי החסידות על דרכי התגלותו של הבורא בעולמו. הקב"ה מתגלה בסדרי הבריאה והטבע, שהרי אין לך כל עשב ועשב שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל; ממעל להתגלות זו עומדים האותות והמופתים המשדרים

מבוא

את מערכות הטבע וחושפים את היסוד האלוקי שמעבר לגדרי הבריאה. מאמרי רבותינו נשיאי חב"ד גרושים במונחים שונים המתייחסים לרמות שונות, בחינות שונות, של אור רוחני אלוקי: "ממלא כל עלמין" ו"סובב כל עלמין", גן עדן עליון וגן עדן תחתון, עולם האצילות ו"למעלה מאצילות".

העוסק בתורה ובמצוות — מבאר רבינו הזקן בספר התניא קדישא, ורבותינו נשיאינו ממלאי מקומו מוסיפים בדבריו אורך, רוחב ועומק — ממשיך על נשמתו אורות עליונים, ומזין את נפשו בשפע מחיי החיים ברוך הוא. לכאורה, היש נעלה מכך? אשרי מי שימלא תמיד אחר כיסופי נשמתו למדרגות נפלאות של עונג רוחני.

אולם במאמרו של רבינו זי"ע, כל אלה הן דרגות ביניים בלבד. עינינו נשואות אל למעלה מזה. בין פרקי המאמרים מהדהדת קריאתו שלא להיות כאותו אדם שהוזמן אל המלך, ומרוב התפעלותו מהפאר שבחדרי הארמון, האריך להביט בהם ואל היכל המלך לא הגיע. בהקשר זה היה שב ומצטט את מילותיו של כ"ק אדמו"ר הזקן בשעת דבקותו: "אינני רוצה מאומה, אינני רוצה בגן-העדן שלך, אינני רוצה בעולם הבא שלך. רוצה אני רק בכך לבדך".

סעיפי המאמר גדושים רעיונות, פירושים וביאורים, מן הנגלה ומן הנסתר, העוסקים באורות עליונים ובגילויי קדושה טמירים. אך אחריהם לעולם תבוא בקשת הנקודה הפנימית יותר, העמוקה יותר, שלא דבק בה רבב של "לגרמיה", ולו בדקות דדקות. קדושים ומרוממים כאשר יהיו, אין היהודי עושה למען תענוגות השמים, כשם שאינו פועל עבור הנאות הארץ. "מי לי בשמים, ועמך לא חפצתי בארץ" — לא באלה חפצו. לא זה מבוקשו. את המלך הוא מבקש.

את השקלא-וטריא שבמאמר מרובה הסעיפים, את הדיון באפשרויות השונות עד לנקודת ההכרעה, אי אפשר לראות אלא כחתיירה נחושה ועיקשת, בכוח אדירים, אל היכלו של המלך בלבד.

ב. למטה עד אין תכלית

אולי היסוד המרכזי בהשקפה החב"דית הוא מאמר רבותינו ז"ל על תכלית הבריאה, "נתאוהה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים". תפקידו של האדם עלי אדמות הוא לרומם, לזכך ולקדש את עולם החומר, שיהיה הוא דווקא לבורא ל"דירה" — מקום הגון וראוי עבורו להתגלות בו, כשם שהדירה היא המקום שבו מתגלית מהותו של האדם ללא מסכה ומסווה.

מתוך משנתו של רבינו זי"ע נפרסת התמונה המלאה של "שית אלפי שנין דהוי עלמא" — חיי האבות, יציאת מצרים, מתן תורה, שני בתי המקדש והגלויות — כולם שלבים של זיכוך ותיקון העולם, שסופם הגילוי השלם, בכל רבדי המציאות

מבוא

העליונה והתחתונה. והלומד מוצא איך שוב ושוב חותר רבינו אל ההתגלות השלמה ביותר, המקיפה ביותר, שאין בה שום הגבלה ושאינה מותירה דבר חוצה לה:

“...גם כשהוא בדרגא נעלית ביותר, שמאיר אצלו גילוי אלקות בדוגמת

הגילוי שהיה בזמן הבית, מכל מקום, מזה שבכללות העולם אין מאיר הגילוי, מוכח, שגם הגילוי שמאיר אצלו הוא גילוי מוגבל. דכשמאיר גילוי אור אין סוף הבלתי-גבול – הגילוי הוא בכל מקום. וכשישנו מקום אחד, אפילו פינה נידחת, שאין מאיר שם גילוי אלקות, הוא מפני שהגילוי, גם בהמקום שהוא מאיר, הוא גילוי מוגבל”... (מאמר “ואתה תצוה”, להלן עמ' תו).

אולם ההדגשה בעניין זה אינה רק בכך שהתגלות חובקת-כל זו תפציע מלמעלה למטה ותקיף גם את התחתון ביותר. במאמרי רבינו נקודת הכובד עוברת אל העולם הזה עצמו, אל החוליה האחרונה בשרשרת העולמות – מלשון “העלם” – שהיא דווקא זו שתפרוץ לאחר אלפי שנות עבודה ויגיעה את המגבלות והמסגרות הטבעיות, ותביא לכך שההתגלות האלוקית תציף את ההוויה כולה. מכאן עולה קריאתו העמוקה של רבינו לכל אדם מישראל, מקטן ועד גדול, לשים תמיד לנגד עיניו כי השלמת תכלית הבריאה כולה תלויה בו, ובכל מעשה ומעשה. אך לו – ודווקא בהיותו כאן, נשמה בגוף – ניתנה היכולת להיעשות, בכוח התורה והמצוות, שותף לקב”ה בתכלית מעשה בראשית. ועל כן, “למעשה ידיך תכסוף” – אף הבורא כביכול עומד ומצפה לעבודתו.

השלמתה של המשימה הגדולה הזו היא הגאולה השלמה, בה יוסרו המסכים המבדילים בין שמים לארץ, ותתרחש ההתאחדות השלמה של “מעלה” ו”מטה” – כאשר הקב”ה יופיע בכל עצמותו בעולם הזה שאין תחתון ממנו. אין ספק שזוהי תמצית שאיפתו של רבינו זי”ע, שאליה כווננו כל מעשיו ופעולותיו בעלמא דין, ואשר דומה שהיא משתקפת באופן מפליא במעיינות תורתו: “ונגלה כבוד ה’, וראו כל בשר יחדיו כי פי ה’ דיבר”.

תוכן הענינים

מועדים

ראש השנה

מלכיות, זכרונות ושופרות – מהותם ומדרגתם

זה היום תחלת מעשיך, ליל ערב ראש-השנה, ה'תשמ"ב

הטעם שראש-השנה נקרא בשם „תחלת מעשיך” – כי תכלית הכוונה דבריאת העולם היא גילוי אלקות, הנעשה ע"י עבודת האדם (שנברא בראש-השנה), ועד שעבודתו פועלת גם על המציאות שלפני עבודתו („תחלת מעשיך”).

וממשיך „זכרון ליום ראשון” – ההמשכה ד„כי חפץ חסד הוא”, שלמעלה מההמשכה ד„תחלת מעשיך” (שהיא רק מבחינה שאתערותא דלתתא מגעת שם). ואעפ"כ בכחם של ישראל להמשיך גם גילוי זה, כי שרשם הוא למעלה גם מהענין ד„חפץ חסד”.

הגילוי ד„חפץ חסד” („זכרון ליום ראשון”) שע"י מעשינו ועבודתנו בפועל („תחלת מעשיך”) – הוא למעלה מגילוי זה כפי שהי' בתחלת הבריאה (שהוא מצד עבודת האדם כפי שהי' במחשבתו ית'). ולכן שלימות העולם לעתיד לבוא („אלה תולדות פרץ”) היא למעלה מהשלימות שהיתה בתחלת הבריאה („אלה תולדות גו' בהבראם”).

„מלכיות” – ממלא כל עלמין, „תחלת מעשיך”; „זכרונות” – סובב כל עלמין, „זכרון ליום ראשון” („חפץ חסד”); „שופרות” – פנימיות ועצמות אוא"ס (תענוג העצמי). ודוגמתם באדם (ובעבודתו) – כחות פנימיים, כחות מקיפים ועצם הנפש. ולכן תקיעת שופר היא במעשה גשמי, ובשופר של בהמה דוקא, כי התעוררות עצם הנפש היא דוקא ע"י הדומם שבאדם

ג

עבודת האדם בראש השנה

תקעו בחודש שופר, ש"פ נצבים, כ"ח אלול, ה'תשח"י

יסוד ושורש העבודה היא לעשות עצמו כלי קיבול להמשכת אלקות („כלי ריקן מחזיק”). וענין זה הוא ע"י העבודה בשמחה (אלא שקודם העבודה צ"ל לפעמים ענין המירות על ירידת הנשמה למטה כו'), וע"י הסיוע הנמשך מלמעלה ע"י האבות („באר חפרה שרים”).

וכן הוא בעבודת ראש-השנה (שהוא כללות החיות של כל השנה, ולכן גם עבודתו היא כללות עבודת כל השנה), שהיא כללות ענין החקיקה, להיות „כלי ריקן” לקבל שפע אלקי על כל השנה (ואף שבמדת הקב"ה דוקא „כלי מלא מחזיק”, הכוונה היא שבהענין ד„כלי מלא” גופא, הבנה והשגה, צ"ל „כלי ריקן”, ביטול).

וענין זה נעשה ע"י התקיעות: תקיעה שברים תרועה (וכן ג"פ „ובכן”) – כנגד ג' אבות (כאשר „אכשר דרא”); ותקיעה האחרונה (וכן „ובכן הד”) – כנגד עבודת התשובה שמגעת בהעצמות (כשישנם ענינים בלתי-רצויים ויש צורך בענין התשובה).

וזהו „תקעו בחודש שופר גו'”, דקאי על ראש-השנה, שבו נעשית התחדשות החיות על כל השנה, ולכן צ"ל אז עבודת השופר (בב' האופנים הנ"ל); „כי חוק לישראל הוא”

תוכן הענינים – מועדים

– חותם בולט שלמעלה (המשכת אהבה עצמית) הפועל חותם שוקע למטה (כלי ריקן), ועי"ז, "משפט לאלקי יעקב" – המשכת אלקות גם בבחי' יו"ד עקב יג

יום הכיפורים

התשובה ושייכותה לבחינת ישראל

שובה ישראל, ש"פ האזינו, שבת שובה, ה'תשמ"א

"שובה גו' כי כשלת בעונך" – התשובה ד"סור מרע" (נפש), שהיא כדי שלא יהיו העונות מבדילים; "ושבו אל הוי'" – התשובה ד"ועשה טוב" (קיום המצוות, רוח), שע"י"ז ממשיכים אור הסובב שלמעלה מהאור שישנו בהבריאה מצ"ע; "אמרו אליו גו'" – התשובה ד"בקש שלום" (עסק התורה, נשמה), שע"י"ז ממשיכים עצמות אוא"ס שלמעלה גם מסובב.

גם התשובה ד"סור מרע" (דהיינו – לא רק תשובה על חסרון בהעבודה ד"ועשה טוב" או "בקש שלום") שייכת לכאו"א מישראל, גם לצדיקים גמורים, כיון שעבודתם היא בבחי' מציאות (יש מי שאוהב").

זהו "שובה ישראל עד הוי' אלקיך": התשובה למי שעבודתו בדרגת "ישראל" (יש מי שאוהב) היא ע"י הגילוי דשם הוי' דוקא, שע"י"ז בא לביטול במציאות. ויתרה מזו – שהתשובה דשבת תשובה (שהיא על ענין הישות בתכלית הדקות, כי ענין הישות כפשוטו נתקן כבר ע"י התשובה דחודש אלול) היא ע"י הגילוי ד"הוי' אלקיך", שהוי' נעשה בחי' "אלקים" וצמצום לגבי הגילוי דעצמות אוא"ס.

הטעם שנזכר "כל תשא עון" בהתשובה דבחי' נשמה – כי ע"י התשובה דנשמה (עסק התורה, ובפרט פנימיות התורה) נעשה עילוי גם בנפש ורוח כמו שהם במקומם כ

עיצומו של יום מכפר

וכל אדם לא יהי' באהל מועד, ש"פ האזינו, שבת תשובה, ה'תשכ"ג

כמה דרגות בבחינת "שמיני" שלמעלה מהשתלשלות:

(א) מילה (וקודש הקדשים) – ענין המצוות, המשכת שם הוי' בעולם, שאינו אור חדש ממש (כיון שזוהי כוונת הבריאה מלכתחילה).

(ב) תשובה (שלמעלה מתורה ומצוות) – ההמשכה מבחינת "אנכי" ("כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה" שלמעלה משם הוי', ההפלאה דאוא"ס בעל הרצון שאינו מוכרח בהרצון (ואעפ"כ היא באופן של פעולה פנימית בהאדם השב), אור חדש. ובזה ב' דרגות: מענה התורה (מצד גילוי אוא"ס שבה) – "ביא אשם ויתכפר לו", שהזדונות נעשים כשגגות, ומענה הקב"ה (שגם הוא מתגלה ע"י התורה, מצד שרשה בעצמות אוא"ס) – "יעשה תשובה ויתכפר לו", שהזדונות נהפכים לזכיות.

(ג) יום-הכפורים (שלמעלה מהתשובה דכל השנה) – ההמשכה ד"עיצומו של יום", עצמות אוא"ס שלמעלה גם מבעל הרצון, אלא שההמשכה להאדם היא ע"י התשובה.

וגילוי ענין זה הוא בעיקר בכניסת הכהן גדול לקודש הקדשים, בההזיות "אחת למעלה ושבע למטה", שהאחת היא לפני השבע (גילוי שלמעלה משייכות להשתלשלות שבאדם, ולאח"ז המשכתו בהשתלשלות שבאדם). ולכן הענין ד"וכל אדם לא יהי' באהל מועד" (כולל "אותן שכתב בהן ודמות פניהם פני אדם") הוא דוקא "בבואו לכפר בקודש", כי רק אז הגילוי הוא למעלה משייכות להשתלשלות כח

תוכן הענינים – מועדים

חג הסוכות

המשכת המקיף של הסוכה בפנימיות

בסוכות תשבו, י"ג תשרי, אור לערב חג הסוכות, ה'תשל"ו

סוכה – מקיף שאין בו התחלקות, כיון שנמשך מענן הקטורת דיוס-הכפורים (כמ"ש „בכסה ליום חגנו“, שכל הענינים שהם „בכסה“ בראש-השנה ויום-הכפורים, נמשכים בגילוי ב„יום חגנו“), שענינה מקיף. ולכן נמשך ממנה ענין השלום („סוכת שלומך“) – הן באדם והן בעולם.

והכוונה בזה – להמשיך המקיפים בפנימיות ובהתיישבות („בסוכות תשבו“), עד לעניני העולם הזה התחתון („שבעת ימים“ – המשכה בזמן), ע"י נטילת ד' מינים. וזהו „למען ידעו דורותיכם“ – המשכת המקיף ב„דורותיכם“, כחות הגלויים, באופן ד„ידעו“ – דעת והתקשרות. והנתינת כח לזה – ע"י פעולת הקב"ה, „בסוכות הושבת“.

„כל האזרח בישראל“ – הבחינה שתזרח לעתיד (פנימיות עתיק). ובה ב' פירושים: א) מצד בחינה זו נעשה „בסוכות תשבו“ עתה, ב) גם בבחי' „האזרח“ דלעתיד מיתוסף ע"י הישיבה בסוכה.

ובהמשך לזה באה מצות הקרבת ע' פרים (ובזה"ז – „ונשלמה פרים שפתינו“), גילוי תכלית הבריאה דהשבעים אומות כפי שיהי' לעתיד לבוא („והיו מלכים אומניך גו“), שהרי כל הענינים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו עתה (אלא שלזה צ"ל תחלה המשכת המקיף, שמסמא עיני החיצונים).

ולכן אין לולב דוחה שבת, כי בשבת מאיר המקיף בפנימיות בלאו הכי (משא"כ בביהמ"ק המשיכו ע"י נטילת לולב מקיף עליון יותר).....

לז

'מקיף' ו'פנימי' בעבודת ה' – אמונה והשגה

בסוכות תשבו, אור לי"ג תשרי, ה'תש"מ

מקיף ופנימי בעבודת ה' – אמונה והשגה. התחלת העבודה היא בבחי' אמונה (מקיף), ולאח"ז נמשך אצלו ענין זה בהשגה (פנימי), ונמשך אצלו מקיף עליון יותר בבחי' אמונה, וכן נמשך כל ימי חייו. וכן הוא בהעבודה שבכל יום, שהתחלתה בבחי' אמונה („מודה אני“, „הודו לה“), אח"כ – השגה (פסוד"ו, ברכות ק"ש וק"ש), ואח"כ נמשך אצלו ענין האמונה באופן נעלה יותר (הביטול דשמו"ע).

וזהו „בסוכות תשבו“, שתחלה צ"ל עצם ענין הסוכה (מקיף), ולאח"ז הישיבה בסוכה (המשכת המקיף בפנימיות) במשך שבעה ימים (ימי ההיקף), ועי"ז נמשך מקיף עליון יותר בשמע"צ (יום השמיני, שומר ההיקף).

המשכת המקיף בפנימיות היא בעיקר ע"י נטילת ד' מינים, שבהם מודגש ענין האחדות, המורה על בחי' הדעת, שהו"ע הפנימיות (ולכן גם בהמקיף דסוכה מודגש ענין האחדות – „כל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת“).

וזהו שממשיך „למען ידעו דורותיכם גו“ – המשכה בהשגה ובמוח הדעת. „כל האזרח בישראל גו“ – בחי' עצם הנשמה שתזרח לעתיד לבוא, שהיא הנותנת כח לעבודה זו.....

מה

שמחת תורה

ישראל משמחים את התורה

להבין ענין שמחת תורה, יום שמחת תורה, ה'תשי"ב

„כל הנקרא בשמי“ – קאי על נשמות ישראל, שהם למעלה מבחי' שם הוי', כי שם הוי' הוא אור וגילוי מן העצמות, ואילו ישראל מושרשים בעצמותו ית'.

תוכן הענינים

נושאים

תפילה

ד' מדריונות בתפילה

אני לדודי ודודי לי, ש"פ ראה, מבה"ח אלול, ה'תשי"ב

שני דרכי עבודה – תורה ותפלה:

תורה – ענינה המשכה מלמעלה למטה, שהרי התורה ניתנה בדרך מתנה מלמעלה, שלא מצד עבודת הנבראים. ומאחר שהמטה אינו תופס מקום אצלה, לכן בירידתה למטה היא בבחי' ביטול עצמי.

תפלה – ענינה עבודה מלמטה למעלה לפי ערך הנבראים, ולכן אינה בבחי' ביטול עצמי אלא בבחי' ביטול היש בלבד. ולכן גם הסדר בתפלה הוא באופן של עלי' מלמטה למעלה: „מודה אני” – הודאה כללית שאינה שייכת לפנימיות; „הודו להוי' קראו בשמו” – הודאה כללית באופן שנרגשים הכחות פנימיים; פסוקי דזמרה – התפעלות ללא השגה; ברכות קריאת שמע – השגה בשורש נפש הבהמית; קריאת שמע – השגה בשורש נפש האלקית; שמונה עשרה – ביטול במציאות.

והטעם שישנם שני דרכי עבודה אלו – כי העבודה ניתנה לאדם, שהוא מחובר מנשמה (שהיא בטבע העלי') וגוף (שהוא בטבע הירידה), וצריך לפעול בכל אחד מהם היפך טבעו. וענין זה הוא גם בעבודת התשובה, כי גם עבודת התשובה צריכה להיות באופן השייך אל הגשמיות, ולכן צריכה להיות בה המזיגה הנכונה של נשמה וגוף.

וזהו „אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים”: „הרועה בשושנים” הוא נתינת כח מלמעלה לעבודת התשובה שבחודש אלול, שצריכה להיות בשני אופנים אלו (אף שכללותה היא עבודה מלמטה למעלה). וזהו ענין ב' הפירושים בתיבת „שושנים”: (א) „מה שושנה אית בה תריסר עלין כו” – י"ג מדות הרחמים, שהו"ע התפלה; (ב) „ששונים בתורה” – י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, שהו"ע התורה

רכא

סדר עבודת התפילה

אחרי הוי' אלקיכם תלכו, ש"פ ראה, מבה"ח וער"ח אלול, ה'תשי"ד

ענינו של פסוק זה – סדר עבודת התפלה, העלאה מלמעלמ"ט, שהו"ע ההליכה „אחרי הוי'”. ובפרטיות:

„אחרי” – עבודה בענינים שבבחי' אחוריים, ובזה ב' פרטים: עבודה בנוגע לענינים לא טובים, תיקון חצות; וההתבוננות שכל סדר ההשתלשלות הו"ע של אחוריים וחיצוניות, פסוקי דזמרה.

„תלכו” – אהבה, פרשה ראשונה דק"ש (ואף שהתחלת העבודה היא היראה, העבודה דתפלה ענינה אהבה דוקא).

„ואותו תיראו” – יראה, פרשה שני' דק"ש.

„ואת מצוותיו תשמורו” – קיום המצוות, פרשת ציצית.

„ובקולו תשמעו” – לימוד התורה שכולל ב' הקוין דאהו"ר, „אמת ויציב”.

„ואותו תעבודו” – ביטול במציאות, שמו"ע.

„ובו תדבקון” – ביטול באופן שנכלל למעלה ונעשה דבר אחד ממש, נפילת אפיים.

ודוקא בעבודה זו ישנה ההמשכה למטה מטה, נו"ן פשוטה שלמטה מן השורה.

תוכן הענינים – נושאים

ובזמני השנה: „אחרי הוי' אלקיכם תלכו” – אלול; „ואותו תיראו” – ימי הסליחות ור”ה; „ואת מצוותיו תשמורו ובקולו תשמעו” – תק”ש; „ואותו תעבודו” – עש”ת; „ובו תדבקון” – יוהכ”פ

רכט

יניקת החיצונים והדרך לביטולה

הללוי' שירו להוי' גו', ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תשט"ז

יניקת החיצונים היא בב' אופנים: א) מריבוי הצמצומים, ב) מהגבהה והתנשאות, ששם „כחשכה כאורה”, ושני אופנים אלו תלויים בעבודת האדם. ג' שרים דקדושה כורתים את החיות מג' שרי פרעה דלעו"ז: „שר המשקים” כורת את היניקה ממקום גבוה, ו„שר הטבחים” – כורת את היניקה מריבוי צמצומים. ובכללות זהו הפרש בין תורה לתפלה. וזהו „חרב של שתי פיות”, שהו"ע שם הוי', שכולל העבודה דתורה והעבודה דתפלה, ועל-ידו מכריתים יניקת החיצונים מב' האופנים.

ביאור החמשה כלי זיין שמונה במשנה: „סייף” – פסוקי דזמרה („לזמר עריצים”); „קשת” – שמונה-עשרה („בחרבי ובקשתי” – „בצלותי ובעבותי”); „אלה” – „לעולם ירגיז אדם כו””; „רומח” – קריאת שמע (רמ"ח תיבין); „תריס” – לבישת הטו"ת.

ולכן „לא יצא האיש בסייף”, כי בשבת אינו זמן מלחמה זו. ודעת ר' אליעזר שהבירורים דימות החול הם תכשיטים גם בשבת.

בגאולת מצרים, שהרע הי' עדיין בתקפו, היו צריכים לכלי זיין („וחמושים גו”), משא”כ לעתיד לבוא. ומ”מ בהתחלת זמן הגאולה יהי' צורך בכלי זיין, וזהו „רוממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם”

רלז

תורה ומצוות

חיבור 'עליון' ו'תחתון'

וקבל היהודים, פורים, ה'תשי"א

בהמצוות שלאחרי מתן-תורה ישנם ג' ענינים: התחתון, העליון, וביטול גדרי העליון והתחתון על-ידי המשכת אוא”ס שלמעלה משניהם.

דוגמת ג' ענינים אלו ישנם גם באופן קיום המצוות („מצוות אנשים מלומדה”, מצד אהבת ה', ולשמון), בהמצוות עצמן (בירור הדברים שבעולם, המשכת חיות לאדם ע”י הדביקות בהקב”ה, והביטול במציאות לרצון העליון), בלימוד התורה (חכמה ושכל, ממוצע המקשר את ישראל עם הקב”ה, ו„אורייתא וקוב”ה כולא חד”), ובהלכות תלמוד תורה (הלכות הצריכות, ידיעת התורה, והחיוב ד„והגית בו יומם ולילה”, ובעומק יותר – הלימוד לשמה שלמעלה מציווי).

ולכן תלוי גמר קבלת התורה בענין המס”נ בפועל דוקא, כי עיקר גילוי חיבור העליונים ותחתונים הוא ע”י ביטול הגדר דעליון ותחתון (אופן הג' הנ”ל), שהמס”נ חודר בהגוף, ודוקא כפי שהוא בתכלית השפלות בגשמיות (כפי שהי' בפורים).

ומ”מ לא די בענין הביטול, אלא צריך שגם המציאות עצמה תהי' קשורה עם התורה. וענין זה נעשה ע”י מרדכי, שעורר את ישראל ללמוד תורה במסירות-נפש, ובפרט ע”י שלמד תורה עם תשב”ר (שנשמתם קרובה יותר לאלקות, וגם גופם לא נתגשם כ”כ).

וכיון שבכל שנה ושנה חוזר וניעור ענין זה, לכן ישנו בפורים הציווי ד„עד דלא ידע”, ענין הביטול והיציאה ממציאותו גם מצד הגוף

רמד

תוכן הענינים – נושאים

תורה ומצוות – לבושים לנשמה

וידבר אלקים אל משה, ש"פ וארא, כ"ח טבת, מבה"ח שבט, ה'תשי"ב
כל הניצוצות שבכל נפשות ישראל מקושרים בעצמות ומהות א"ס ב"ה, וסופן –
„לאשתאבא בגופא דמלכא“. ואף שהנפש היא בבחי' נברא וגבול, יש בכחה להתקשר
עם הקב"ה ע"י התורה והמצוות, שהם הלבושים שעל-ידם מתקשרת הנשמה בעצמות
ומהות א"ס ב"ה.

ולכן צריך להיות קיום כל מצוה פעמים רבות (בכל יום, ואפילו כמה פעמים ביום),
כדי שיהי' לאדם שיעור הלבושים הדרושים לו כדי לקשר נפשו עם עצמות ומהות
א"ס ב"ה. וזהו „ואברהם זקן בא בימים“, שע"י הלבושים דתורה ומצוות („באינון יומין
עילאין“) נעשה „ואברהם זקן“ – הביטול דבחי' חכמה („זקן – זה שקנה חכמה“).
ומאחר שאין כל אדם זוכה לזה, שיהיו כל ימיו שלמים ולא יחסר מהם אפילו רגע
אחד – צריך להיות „כל ימיו בתשובה“, ע"י ההתבוננות בריחוקו מהשי"ת. וזהו ענין
גלות ויציאת מצרים, שהמיצר והריחוק מעורר את ענין התשובה („וממצרים קראתי
לבני“).

וזהו „וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי ושמי הוי' לא נודעתי להם“:
הגילוי לאבות הי' בבחי' ממלא כל עלמין בלבד („א-ל שדי“), ודוקא ע"י הירידה לגלות
מצרים (עבודת התשובה) נעשה הגילוי דשם הוי' (דלעילא), בחי' ה' הוה ויהי' כאחד,
בלי גבול.

רנו

הגילוי של עולם הבא ועולם התחיה

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, ש"פ אחרי, מבה"ח אייר, ה'תשל"ג
הטעם שהגילוי דעולם התחי' הוא למעלה מהגילוי דג"ע – כי בג"ע הוא גילוי
התורה שלומדים עתה, ובעולם התחי' הוא גילוי המצוות שמקיימים עתה, ושורש
המצוות (גוף שבתורה) הוא למעלה משורש התורה (נשמה שבתורה), ועד"ז באדם
שורש הגוף הוא למעלה משורש הנשמה, ולכן הגילוי דעולם התחי' הוא לנשמות
בגופים דוקא, משא"כ הגילוי דג"ע הוא לנשמות בלא גופים.
ולכן הגילוי דעולם התחי' יהי' לכל ישראל, כיון שבהחיוב דקיום המצוות כל ישראל
שויים, כי המצוות הם רצה"ע שלמעלה מהתחלקות, משא"כ בג"ע הוא גילוי התורה
שהיא חכמתו ית', ובחכמה יש התחלקות.

ב' ענינים במעלת תורתו של משיח – הגילוי דשלימות התורה מצ"ע, והעילוי
שיהי' בתורה ע"י המצוות. ועד"ז בנוגע לנשמה, שנוסף ע"ז שאז יתגלה שורש הנשמות
עצמם, תקבל הנשמה גם הגילוי דמעלת הגוף.

רסב

ענינים בעבודת ה'

לבושי הנפש – מחשבה דיבור ומעשה

וישלח יהושע, ש"פ שלח, כ"ח סיון, מבה"ח תמוז, ה'תשל"ו
הציווי (ליהושע) לשלוח מרגלים – הי' רק ליריחו, שהו"ע הלבושים, מחשבה
דיבור ומעשה שהם ברשותו של אדם (עבודת הבינונים); משא"כ המרגלים ששלח
משה לתור את כל הארץ (שהו"ע המדות) היו שלא ע"י ציווי „שלח לך –
לדעתך“, כיון שאינו ענין שוה לכל נפש (עבודת הצדיקים).
ואעפ"כ גם שילוח המרגלים דמשה הוא הוראה נצחית לכאו"א מישראל (שהרי
הציווי להרוג שבעה עממין ולכבוש את ארצם הוא נצחי), כי כאו"א צריך להשתדל
גם בעבודת הצדיקים („תהי צדיק“).

המשכת המקיף של הסוכה בפנימיות

בס"ד. י"ג תשרי (הילולא דכ"ק אדמו"ר מהר"ש),
אור לערב חג הסוכות, ה'תשל"ו*

בסוכות תשבו שבעת ימים (ומוסיף עוד ציווי) כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (והטעם על זה) למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים גו'.¹ וידועים הדיוקים בזה במאמרי רבותינו נשיאינו, ובהקדים מ"ש בעל ההילולא² שסוכה הוא ענין השלום כמ"ש³ ופרוש עלינו סוכת שלומך, וצריך להבין מהי השייכות דסוכה לשלום. והנה בז' ימי הסוכות ישנם כמה ענינים, השייכים לבסוכות תשבו שבעת ימים. וכמו מצות נטילת ד' מינים (ולקחתם) לכם ביום הראשון גו') שיש לה שייכות לענין הסוכה. וכידוע⁵ שמצוה מן המובחר שנטילת ד' מינים תהיה בסוכה. וגם יש בז' ימי הסוכות הענין דהקרבת ע' פרים שהם כנגד שבעים אומות כדאיתא במדרש⁶. וענין זה יש גם עכשיו כמ"ש ונשלמה פרים שפתינו⁷, ובפרט על-פי המבואר⁸ דונשלמה הוא לא רק הענין דתשלומין אלא גם מלשון שלימות, היינו שגם בזמן הגלות, ע"י אמירת פסוקי הקרבנות דע' פרים הענין הוא בשלימותו, ואף שבזמן הגלות, מכיון שהפעולה היא רק ע"י "שפתינו", אין זה ניכר בגלוי בגשמיות ועל-אחת-כמה-הוכמה בחומריות העולם, מכל-מקום, מכיון שעקימת שפתיו הוי מעשה⁹, וכמבואר בארוכה בתניא¹⁰, הרי גם עכשיו הפעולה בשלימותה ברוחניות (ובמעשה זוטא על-כל-פנים). וצריך להבין, מהי השייכות דענינים אלו (נטילת ד' מינים והקרבת ע' פרים) לענין הסוכה. והנה כאשר יו"ט ראשון של חג חל להיות בשבת [כקביעות שנה זן] יש חילוק בין זמן הבית לזמן הגלות [ובדוגמת¹¹ תקיעת שופר ביו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת, שבמקדש

* יצא לאור בשעתו, "ערב חג הסוכות ה'תשל"ו".

(1) אמור כג, מב"מג.

(2) וככה תרל"ז פצ"ו.

(3) בתפלת ערבית.

(4) אמור כג, מ.

(5) סידור אדמו"ר הזקן (לפני הלל). וראה מ"ח מסכת ימי מצוה וסוכה רפ"ה: והדין נותן כו'.

(6) סוכה נה, ב. במדב"ר פכ"א, כד — הובא ברש"י עה"ת (פינחס כט, לה), שמזה מוכח שזה שייך גם לפשוטו של מקרא [היינו, שהפעולה בהע' אומות היא גם בעולם העשיה].

(7) הושע יד, ג. וראה שו"ע אדמו"ר הזקן חאו"ח מהד"ת ס"א, ס"ט: לקיים מ"ש ונשלמה כו'. דפשטות הלי' משמע שזהו ציווי מדברי קבלה (ותקנת חז"ל — ברכות כו, ב — הוא בנוגע לקביעות הזמן (ולקרבנות ציבור)), אבל מדכתב לפני זה רק "טוב מאד לומר" ותו לא, וגם לא ראיתי מקפידין באמירת פסוקי קרבנות היחיד — משמע דקרא אסמכתא הוא. ואכ"מ.

(8) ראה ד"ה שובה ישראל שנה זו (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' פג ואילך).

(9) ב"מ צ, סע"ב. סנה' סה, א.

(10) פל"ז (מז, א). וראה גם כן קו"א ס"ב (קנד, א).

(11) אבל לא בכל הפרטים — כי בר"ה שחל בשבת, לא היו תוקעין בגבולין גם בזה"ב, מה שאין-כן לולב היה ניטל בזה"ב גם בגבולין (ראה תוס' רפ"ד דר"ה. לקוטי תורה ר"ה נו, ד).

היו תוקעין אבל לא במדינה], שבזמן הבית ביו"ט ראשון של חג לולב דוחה שבת אף בגבולין, ומשחרב בית המקדש אין לולב דוחה שבת גם ביו"ט ראשון, כמבואר במשנה וגמרא¹².

ב) ונקודת הביאור בכל ענינים אלו, דסוכה הוא ענין המקיף¹³. ולא כהמקיף דלבוש, שעם היותו בחינת מקיף מכל-מקום יש בו התחלקות, לבושי הראש לבושי הגוף ולבושי הרגל (ובכל אחד ואחד לפי מדת המלוּבש בו). מה שאין-כן המקיף דסוכה שאין בו התחלקות, שהרי הוא מקיף את ראשו ורובו¹⁴ [שהכוונה בזה — כמו ראשו וכולו, כי רובו ככולו], הראש הגוף והרגל כאחד¹⁵. ועל-פי-זה צריך להבין מ"ש בסוכות תשבו [כהדיוק בכמה מקומות בדרושי רבותינו נשיאינו, וגם בהמשך תרס"ו¹⁶], הרי מקיף (ובפרט כהנ"ל) אינו בבחינת התיישבות, ואם-כן מהו ענין בסוכות תשבו [וגם אומר בסוכות (בבי"ת¹⁷)]. וענין זה (התיישבות בסוכה) אומרו ג' פעמים, בסוכות תשבו גו' ישבו בסוכות גו' בסוכות הושבתי. גם צריך להבין מ"ש למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי גו' (שהטעם לבסוכות תשבו גו' הוא בכדי שהדורות הבאים¹⁸ ידעו כי בסוכות הושבתי גו'), דמכיון שמצות סוכה אינה ממצוות התלויות בארץ ולא ממצוות התלויות בזמן הבית, יהיה קיומה במשך כל הדורות¹⁹, כי התורה הזאת לא תהיה מוחלפת ח"ו. ואם-כן הרי הידיעה (כי בסוכות הושבתי גו') של דורות הבאים תהיה על-ידי זה שהם עצמם ישבו בסוכות, ומהו בסוכות תשבו גו' למען ידעו דורותיכם, שהידיעה של דורות הבאים תהיה ע"י בסוכות תשבו דורות הקודמים.

ג) והביאור בזה הוא (כאמור לעיל) שסוכה הוא ענין מקיף. דהנה כתיב²⁰ בכסה ליום חגיגו, דכל הענינים שהם בכסה (כיסוי והעלם) בהימים שלפני יום חגנו מתגלים הם בסוכות²¹. וכמו ענין השופר דראש השנה, שמצות היום בשופר²², הוא בא בגילוי ליום חגנו, בהסכך דסוכה. דזהו מה שסכך [דכל סוכות הכתוב סכך משמע דדופן לא איקרי סוכה²³] בגימטריא מאה²⁴, כנגד מאה קולות דשופר שנהגו²⁵

(12) סוכה רפ"ד.

(13) ראה לקמן בהמאמר, שענין זה — מה שסוכה הוא מקיף — הוא הביאור לכל הדיוקים דלעיל: השייכות דסוכה לשלום; השייכות דד' מינים והקרבת ע' פרים לסוכות; הטעם מה שלולב (בזה"ג) אינו דוחה שבת.

(14) טושו"ע או"ח סתרל"ד.

(15) לכאורה זהו החילוק דמקיף דלבוש ובית (לקוטי תורה ד"ה מזמור שיר חנוכת הבית (צח, ד). ובכמה מקומות). וי"ל דיתרה במקיף דסוכה דעליו אמרו רז"ל (סוכה כז, ב) דכל ישראל ראויים לישיב בסוכה אחת.

(16) ד"ה לולב וערבה בתחילתו.

(17) מה שאין-כן (עקב ח, יב): ובתים טובים תבנה וישבת.

(18) דאם הכוונה להיושבים עצמם (ראה מפרשים עה"פ) — הול"ל "למען תדעו".

(19) להעיר מע"ז ג, א.

(20) תהלים פא, ד.

(21) סידור [עם דא"ח] רלה, ב. ובכמה מקומות. וראה גם לקוטי תורה ר"ה נד, ריש ע"ד.

(22) ר"ה כו, ב.

(23) רש"י ד"ה כשרין (סוכה יב, א. וראה רש"י שם ב, א ד"ה ושחמתה).

(24) מ"ח ופרי עץ חיים שער הסוכות בסופו. המשך וככה תרל"ז ספצ"ג.

ישראל (שמנהג ישראל תורה היא) לתקוע בראש השנה. וגם פרטי הקולות מרומזים בהאותיות דסכך, ס' קולות דתקיעה, כ' קולות דשברים וכ' דתרועה²⁶. ועל-דרך-זה הוא גם בנוגע לענין הקטורת דיוהכ"פ שבא בגילוי ליום חגנו, כידוע²⁷ שסכך הסוכה הוא נעשה מענן הקטורת דיום הכפורים. ואף שביום הכפורים כבר ישנו ענין הגילוי, דעיקר ענין בכסה (החדש מתכסה) הוא בתחילת החודש, בראש השנה, מכל-מקום הגילוי דיום הכפורים (עיקרו) הוא למעלה²⁸, מה שאין-כן בסוכות נמשך הגילוי למטה ועד אשר (סכך הסוכה, הבא מענן הקטורת דיום הכפורים) נראה גם לעיני בשר נוי"ל דהתחלת גילוי זה היא בהימים שבין יום הכפורים לסוכות, שאז היא ההכנה למצות סוכה ואז עשיית הסוכה²⁹. היינו שבימים אלו היא ההכנה והתחלת המשכת הגילוי (דיום הכפורים) שעיקרו למעלה — גם למטה]. וזהו מה שסוכה היא בחינת מקיף. דהנה ההפרש בין קטורת לקרבנות הוא³⁰, שבקרבנות כתיב³¹ לחמי לאשי, דלחם הוא ענין פנימי (ויש קרבנות שהם נאכלים גם לכהנים, וקרבנות הנאכלים גם לבעלים ולכל אדם), מה שאין-כן קטורת (ובפרט דיום הכפורים) הוא מקיף. ולכן גם הגילוי שלו ליום חגנו הוא בענין של מקיף, המקיף דסכך. ומכיון שהוא שייך לקודש קדשים שהוא אמיתית הענין דמקיף, לכן גם המקיף דסוכה הנמשך מענן הקטורת דיום הכפורים הוא למעלה מהמקיף דלבוש ואין בו התחלקות, ועד שמקיף גם את הלבושים דראש גוף ורגל כאחד.

ד) **וְזוּהִי** השייכות דסוכה לענין השלום כמ"ש ופרוש עלינו סוכת שלומך, דמאחר שסוכה הוא ענין המקיף (שלמעלה מהתחלקות), נמשך מהמקיף דסוכה ענין השלום, נעשה שלום בין נפש האלקית לנפש הבהמית, וגם שלום בכל הבחינות דנפש האלקית עצמה, דמכיון שהסוכה מקיפה את כל עניני האדם, מראשו ועד רגלו, לכן על ידה נעשה שלום בכל הבחינות שבאדם. ועד שע"י הסוכה נעשה שלום גם בעולם, וכידוע³² שסוכה היא בדוגמת תיבת נח, שבה היה ענין השלום (דאף שהיו בתיבה כל החיות יחד, מכל-מקום לא הריעו ולא השחיתו זה לזה), ומעין השלום שיהיה לעתיד לבוא אשר לא ירעו ולא ישחיתו גו'³³. ואף שהמקיף דסוכה הוא בחינת חיצוניות בינה ותיבת נח היא בחינת פנימיות בינה, ולעתיד לבוא יהיה למעלה גם

25) שו"ע אדמו"ר הזקן או"ח סתקצ"ו ס"א.

26) תורת לוי"צ ע' שג.

27) עט"ר שער יו"כ לו, סע"א ואילך. אור התורה סוכות ע' א'תשכב ואילך. וככה שם פפ"ד. ד"ה והוא כחתן תרנ"ז פי"א ואילך. ועוד.

28) ראה סד"ה לולב וערבה, תרס"ו.

29) ראה ויק"ר פ"ל, ז. ולהירוש' (ברכות פ"ט, ה"ג) מברך על עשייתה. ובשו"ע אדמו"ר הזקן רסתרמ"א — בטעם הפס"ד שאין מברכין מפני שעשייתה אינה גמור המצוה, וברכת שהחיינו קאי גם על העשיה.

30) המעלה דקטורת על קרבנות — ראה עט"ר שם. שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פי"ג ופכ"ה. ד"ה והוא כחתן שם. ועוד.

31) פינחס כח, ב.

32) ד"ה כי פדה לאדמו"ר הזקן (ספר המאמרים אתהלך-לאזניא ע' נז. עם הגהות — אור התורה נח כרך

ג) תרסט, א ואילך. לקוטי תורה לג"פ סה, א). וככה תרל"ז פצ"ה.

33) ישעיה יא, ט.

מבחינת פנימיות בינה כמו שהיא במקומה, אף-על-פי-כן השלום דבחינת המקיף דסוכה הוא בדוגמת השלום דלעתיד לבוא. כי הטעם דלא ירעו ולא ישחיתו (דלעתיד לבוא) הוא ע"י הדעת (וכמו שמסיים בכתוב) כי מלאה הארץ דעה את הוי', ולכן גם המקיף דסוכה שענינו הוא למען ידעו גו'³⁴ (ענין הדעת), הוא פועל ענין השלום בדוגמת השלום דלעתיד לבוא. ובפרט לפי הביאור³⁵ בהשייכות דסכך הסוכה לענין הקטורת דיום הכפורים שענינו הוא בחינת עתיק [ובדוגמת כללות הענין דיום הכפורים, יום שנתחייב בחמשה תפלות³⁶, לפי שהוא בחינת עתיק], כי בבחינת בינה (גם בחיצוניות בינה³⁷) הוא גילוי עתיק, דהתגלות עתיק הוא בבינה, הנה בחינת עתיק המתגלה בסכך הסוכה, פועל ענין השלום, שלכן נקראת הסוכה בשם סוכת שלומך.

(ה) **והנה** הכוונה בהמשכת המקיפים דסוכה היא שיומשכו ויפעלו גם בפנימיות. וזהו ענין נטילת ד' מינים הבאה בהמשך לבסוכות תשבו [דמצות ישיבה בסוכה היא מהתחלת שבעת ימי הסוכות, ולאחרי זה בבוקר (בעלות השחר או מנץ החמה)³⁸] מתחילה מצות נטילת ד' מינים, דהנה ענין נטילת ד' מינים הוא להמשיך המקיף (דסוכה) בפנימיות, וכמבואר בקבלה (מ"ח) ובחסידות³⁹ שענין הנענועים הוא להמשיך בחינת הדעת בנוקבא דזעיר אנפין העומדת בחזה דזעיר אנפין [שלכן צריך שהלולב ומיניו יגעו בחזה], דענין ההמשכה בנוקבא הוא שההמשכה תהיה גם בעניני העולם, עד לעניני עולם הזה התחתון שאין תחתון למטה ממנו. ולכן גם פעולת השלום שע"י המשכת הדעת היא גם למטה בעולם הזה התחתון, בדוגמת לעתיד לבוא שלא ירעו ולא ישחיתו גו' כי מלאה הארץ דעה את הוי'. והשייכות דמלאה הארץ דעה גו' ללא ירעו ולא ישחיתו הוא⁴⁰ לפי שהקטנות והמריבות הם מצד קטנות הדעת. וידוע המשל על זה, שהקטן שאין לו דעת, כאשר אין ממלאים רצונו, מיד הוא מתרגז כו' (וכמבואר בספר תניא קדישא⁴¹ שהקטן מתכעס כו' מדברים קטנים), מה שאין-כן הגדול שיש לו דעת, יכול הוא לסבול גם היפוכו. ועל-דרך-זה הוא גם בענין השלום דסוכה, דמכיון שענין הסוכה הוא כמ"ש למען ידעו, לכן ע"י הדעת הנמשך ע"י הסוכה, נעשה השלום, סוכת שלומך.

34) ובפרט על-פי הידוע דלמען ידעו גו' הוא חלק מקיום המצוה כתיקונה (ב"ח אור"ח רס"ח רס"ח). וראה שו"ע אדמו"ר הזקן שם.

35) וככה שם.

36) ראה לקוטי תורה ס"פ פנחס שה' תפלות ביו"כ הו"ע ארבע הידות גו' והחמישית לפרעה. ומציין שם לעץ חיים של"א פ"ז ולביאור על-פי צאו"ר בסופו (לקוטי תורה שה"ש כד, רע"ד), ושם, שהחמישית הוא בחי' עתיק.

37) כמובן גם מהביאור — דכשמבין השכל מתענג (לקוטי תורה ר"ה נו, א. סידור רמב, ג. רנט, סע"א ואילך. ובכמה מקומות).

38) ב"י לטור אור"ח הל' סוכה ר"ס תרנב. שו"ע שם.

39) סידור רסג, סע"ג ואילך. וככה שם פפ"ד. פפ"ז. תרס"ו ע' לב. ובכמה מקומות.

ובוככה שם פצ"ו: והיינו שמבחי' סוכת שלומך יומשך בפנימיות (וראה גם סידור רסד, סע"א ותרס"ו שם, שהטעם מה שנטילת לולב צ"ל בסוכה הוא לפי שע"י הלולב נמשך האו"מ בפנימיות).

40) וככה פצ"ד.

41) רפ"ו.

ו) **אמנם** בכדי להמשיך המקיף דסוכה בבחינת פנימיות, ועד שיהיה בבחינת התיישבות כמ"ש בסוכות תשבו [ועד שע"י נטילת ד' מינים יומשך זה גם בבחינת נוקבא דזעיר אנפין], דהגם שהמקיף דסוכה הוא נעלה ביותר [וכנ"ל שהמקיף דסוכה הוא למעלה אפילו מהתחלקות של לבושי הראש לבושי הגוף ולבושי הרגל, ועל-אחת-כמה-וכמה שאין בו ההתחלקות דראש גוף ורגל], מכל-מקום יהיה בזה ענין ההתיישבות, בא הביאור כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים, ההתחלה הי' מהקב"ה, אני המתחיל⁴². וע"י זה שבסוכות הושבתי, נמשכה נתינת הכח שיהיה בסוכות תשבו. ואומר על זה למען ידעו, שענין הישיבה בסוכה צריך להיות לא באופן דחוקה חקקתי גזירה גזרתי, כי אם שיומשך ויבוא בדעת, בפנימיות, ויומשך גם בבחינת הזמן, דזהו בסוכות תשבו שבעת ימים, דשבעת ימים כוללים כל משך הזמן וכל השינויים שבהם. וכמבואר בכמה מקומות⁴³ על הפסוק⁴⁴ נער הייתי גם זקנתי, שבכל יום ראשון בשבוע מתחיל מחדש הענין דשבעת ימי בראשית. והוא על דרך מה שנתבאר לעיל שע"י הנענועים ממשיכים בבחינת הנוקבא, (בחינת מלכות) שהיא התחלת⁴⁵ ענין הזמן.

ז) **וממשיך** בכתוב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. וצריך להבין, הרי הציווי בסוכות תשבו גו' הוא לכל ישראל, ומה מוסיף בכל האזרח בישראל גו'. והענין בזה, דאזרח קאי על הבחינה שתזרח לעתיד, ולכן תיבת אזרח מתחלת באל"ף, שהיא מהאותיות המשמשות על עתיד⁴⁶. וזהו כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, שיש בזה ב' פירושים, שמצד בחינת האזרח בישראל שתהיה לעתיד, יש כח גם עכשיו שיהיה בסוכות תשבו, שגם בבחינת האזרח בישראל, וגם כמו שתהיה לעתיד לבוא, גם בבחינה זו מיתוסף ע"י הישיבה בסוכה. וי"ל דזהו הטעם שמצות סוכה תהיה לעתיד לבוא ביתר שאת ויתר עז, כמבואר בנבואת זכריה⁴⁷ (שמפטירין בימי הסוכות).

ח) **והנה** בהמשך⁴⁸ למצות ישיבה בסוכה ונטילת ד' מינים באה המצוה דהקרבת ע' פרים כנגד שבעים אומות, היינו שע"י הקרבת ע' פרים מגינים על הע' אומות⁴⁹ ומגלים את תכלית הבריאה שלהם, דכל העולם לא נברא אלא לצוות לזה⁵⁰ ואני נבראתי לשמש את קוני⁵¹. דאמיתית ענינם (של אומות העולם) הוא כמו

42) לשון המדרש שמו"ר פי"ב, ג (לענין מ"ת).

43) לקוטי תורה שה"ש כה, א.

44) תהלים לז, כה.

45) שעהיוה"א פ"ז. ובכמה מקומות.

46) לקוטי תורה ראה יח, א. שמע"צ פח, ג. בסוכות תשבו תרצ"ד (תשי"א) ותש"ו בסופו. וראה גם יהל

אור לתהלים פט, א.

47) סימן יד.

48) דהקרבת מוספין היא לאחרי כו"כ עבודות היום.

49) ראה סוכה ובמדב"ר שבהערה 6. וברש"י סוכה שם: לכפר עליהם שירדו גשמים בכל העולם. ולהעיר

מבמדב"ר פ"א, ג.

50) ברכות ו, סע"ב. שבת ל, ב.

51) קדושין בסופה.

שיהיה לעתיד לבוא לצוות לישראל כו', וכמ"ש⁵² והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך, ועל-אחת-כמה-וכמה אלו שלמטה ממלכים ושרותיהם. ומכיון שכל הענינים והגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ועבודתנו במשך שיתא אלפי שנין (כולל משך זמן הגלות, ואדרבה הם תלויים בעיקר בהעבודה שבזמן הגלות⁵³), הנה הענין דוהיו מלכים אומניך וגו' שיהיה לעתיד לבוא הוא נעשה ע"י הקרבת ע' פרים בזמן הבית⁵⁴ וע"י ונשלמה פרים שפתינו משחרב בית המקדש כו' בזמן הגלות. דהנה ידוע שעבודת הקרבנות (ועל-דרך-זה העבודה דונשלמה פרים שפתינו) היא פועלת בכל העולם, דע"י הקרבת בהמה אחת נעשית עליה בכל מין החי וכו'⁵⁵, (שע"י העלאת הדם והחלב שהם החיות והתענוג של בהמה הנקרבת נעשית עליה בכל מין החי), וע"י ההמשכה שעל-ידי זה מלמעלה למטה נעשה המשכה בכל מין החי וכו'. ועל-דרך-זה הוא בהקרבת הע' פרים שהם כנגד הע' אומות, שהעליה וההמשכה שע"י קרבנות אלו פועלות בכל ע' האומות, וכמו כן הוא באמירת הפסוקים שעקימת שפתינו הוי מעשה, שע"י אמירת פסוקי הקרבנות דע' פרים שכנגד ע' אומות נעשית בהם המשכה והכנעה, ומתגלית בהם תכלית בריאתם, שלא נבראו אלא לצוות לזה כו', ונתגלה שאתה בחרתנו מכל העמים. וזהו מ"ש⁵⁶ הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו גו', דלכאורה מהי השייכות דגבר עלינו חסדו שלכן יהללוהו וישבחוהו גוים ואומים⁵⁷. וידוע הביאור בזה⁵⁸, שע"י שגבר עלינו חסדו נעשה בירור זיכוך ועליה גם בגוים ואומים, ועד שזה ניכר בהם בגילוי⁵⁹, ולכן הם מהללים ומשבחים את הוי'. וענין זה נעשה ע"י הקרבת ע' פרים⁶⁰, ועל-דרך-זה ע"י העבודה דונשלמה פרים שפתינו, דמכיון שעקימת שפתינו הוי מעשה לכן הפעולה שע"י שפתינו הוא גם בעולם העשיה.

(ט) **וזהו**⁶¹ השייכות והקשר של הקרבת ע' פרים לבסוכות תשבו, כי בכדי לפעול בגוים ואומים צריכה להיות תחילה המשכת המקיף שע"י סוכה, דאור מקיף מסמא עיני החיצונים. ואף שבירור הגוים והאומים הוא ע"י עבודה פנימית דוקא [שלכן הבירור דע' אומות נעשה ע"י הקרבת הקרבנות דע' פרים, דקרבנות הוא ענין פנימיות, לחמי לאש], ובדוגמת כללות ענין הבירורים שהוא ע"י עבודה פנימית

(52) ישעיה מט, כג.

(53) ובתניא רפ"ז נזכר רק "כל זמן משך הגלות".

(54) ועל-פי מחז"ל (סנה' צח, סע"א) דמשיח קאתי היום — אם בקולו תשמעו, הרי תומ"י היה מתקיים היעוד דוהיו מלכים גו'.

(55) תניא ספ"ד. וראה אגרת התשובה בסופה ע"ד עליות עולמות העליונים. אגרת הקודש סו"ס כ.

(56) תהלים קיז.

(57) וכקושיית הגמרא (פסחים קיח, ב) אומות העולם מאי עבידתיהו.

(58) ראה אור התורה סוכות ד"ה הללו את הוי' (ע' א'תשסז). ד"ה הללו את הוי' תשל"א (תורת מנחם ספר המאמרים תשרי ע' קפו ואילך).

(59) להעיר מרש"י פסחים שם (ד"ה אגבורות) דחזיתו שעשה לי.

(60) ועל-פייזה מובנת השייכות דפסוק זה לחג הסוכות (ראה סידור רנט, ג. רס, ד. אור התורה סוכות שם — אלא שהביאור שם הוא באופן אחר).

(61) ראה בכל זה סד"ה לולב וערבה וסד"ה ביום השמע"צ תרס"ו. וראה גם לקוטי תורה ר"ה נז, ד.

מג חג הסוכות: המשכת המקיף של הסוכה בפנימיות

כמאמר⁶² נהמא אפום חרבא ליכול [דאכילה הוא ענין בירור פנימי], אף-על-פי-כן בתחילה צריכה להיות המשכת המקיף דסוכה, שעל-ידי זה נעשה בהם ביטול והכנעה כללית, וביטול זה הוא הקדמה והכנה והכשרה להבירור שלהם אח"כ ע"י הקרבת הע' פרים, ועל-דרך-זה ע"י ונשלמה פרים שפתינו בזמן הגלות, והיא גם כן הכנה קרובה להקרבת שבעים פרים כפשוטה.

(י) **וזהו** בסוכות תשבו גו' למען ידעו דורותיכם גו'. שע"י בסוכות תשבו, מה שהמקיף דסוכה הוא באופן דתשבו, ואדרבה, כל הענין דמצות סוכה הוא תשבו [תשבו כעין תדורו, שהאכילה ושתיה וכל עניניו שעושה בביתו יהיו בסוכה⁶³], הנה זה פועל שהמקיפים יומשכו גם בדורותיכם, היינו בכחות הגלויים (חב"ד וז' מדות), ועד אשר ידעו דורותיכם, דעת מלשון התקשרות⁶⁴, שפעולת המקיפים בכחות הגלויים היא באופן של דעת והתקשרות. והטעם (והנתינת כח) לזה הוא, כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציאי אותם מארץ מצרים. דמכיון שאני (הקב"ה) המתחיל, בסוכות הושבתי, זה נותן כח לכל אחד ואחד מישראל, אתם קרויין אדם⁶⁵ על שם אדמה לעליון⁶⁶, שגם הוא יפעול דוגמת הפעולה של הקב"ה, שימשיך השלום דסוכת שלומך בכל עניני עבודתו ובכל הציור שלו (עד שידעו דורותיכם כחות הגלויים שלו), ועד שהמשכת המקיף דסוכה תורגש אצלו גם בהתפלה שלו, כולל גם תפלת מוסף ואמירת פסוקי הקרבנות דע' פרים, שעל-ידי זה פועל גם בע' אומות כפשוטם, וכמו שאומרים בהלל [שבכל ז' ימי הסוכות אומרים הלל שלם] הללו את הוי' כל גוים שבחוהו כל האומים, שקאי על גוים ואומים כפשוטם. וזה גם נעשה הכנה קרובה לכל האזרח בישראל, שיזרח לעתיד לבוא, ישבו. דהנה ידוע מ"ש הרמב"ם⁶⁷ בפירוש עולם הבא, שעולם הבא הוא מצוי ועומד (גם עכשיו) ומה שנקרא עולם הבא הוא לפי שבא לאחרי (ובהמשך ל) העבודה בעולם הזה. דכמו כן הוא גם בנוגע להענינים דלעתיד לבוא, שהענינים (נעשים ו)ישנם גם עכשיו, ומה שנק' לעתיד לבוא הוא לפי שהמשכתם והתגלותם היא לאחרי וע"י קדימת העבודה בעולם הזה. וזהו בסוכות תשבו גו' כל האזרח בישראל גו', שע"י קיום מצות בסוכות תשבו ממשיכים גם עכשיו בחינת כל האזרח בישראל, וזה נעשה הכנה קרובה לגילוי בחינה זו לעתיד לבוא, שאז תתגלה בכל התוקף שלה.

(יא) **וזהו**⁶⁸ מה שיו"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת אין לולב דוחה שבת, כי נטילת לולב הוא בכדי להמשיך בחינת המקיף (דסוכה) בפנימיות לכן בשבת שאז מאיר המקיף בבחינת פנימיות (מצד ענין השבת), אין צריך (כל-כך) לנטילת לולב, ולכן מספיקה הגזירה דרבה לדחות נטילת לולב. ומה שבזמן בית

62) זהר חלק ג' קפח, ב.

63) סוכה כח, ב. שו"ע או"ח סתרל"ט.

64) תניא ספ"ג.

65) יבמות סא, רע"א.

66) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

67) הל' תשובה ספ"ח. ואף שהרמב"ם שם מדבר בעולם הנשמות — כ"ה גם בנוגע ל"לעתיד לבוא"

("עולם הבא" לפי שיטת הרמב"ן), ראה לקוטי שיחות ח"ז ע' 214 הערה 7.

המקדש היו נוטלין גם בשבת, הוא לפי שיש כמה מדריגות במקיפים, וע"י נטילת לולב בזמן הבית המשיכו בחינת מקיף עליון יותר מבחינת המקיף שנמשך בשבת מצד עצמו (מה ששבת מיקדשא וקיימא⁶⁸) וגם בחוץ לארץ (בזמן הבית). מה שאין-כן בזמן הגלות, גם ע"י נטילת לולב אי אפשר להמשיך בחינת מקיף העליון, ומה שממשיכים עכשיו הוא רק בחינת המקיף שנמשך ע"י השבת.

והנה כאמור לעיל, בסוכות תשבו, המשכת המקיף דסוכה, היא הכנה קרובה לכל האזרח בישראל שיזרח לעתיד לבוא, גילוי בחינת אמיתית המקיף, בחינת פנימיות עתיק. שזהו החידוש בהגילוי דלעתיד לבוא, שעכשיו כל הגילויים הם רק מבחינת חיצוניות עתיק ולעתיד לבוא יהיה גילוי בחינת פנימיות עתיק⁶⁹. וזהו מ"ש⁷⁰ ישקני מנשיקות פיהו שילמדו תורתו של משיח מפיו של משיח, שענינו הוא בחינת פנימיות עתיק [דזהו מה שמשיח הוא למעלה גם מאדם הראשון, וכמ"ש⁷¹ ירום ונשא וגבה מאד, מאד אותיות אדם אבל בצירוף המורה על בלי גבול, שלמעלה גם מאדם הראשון⁷²]. וזהו בסוכות תשבו גוי' כל האזרח גוי', שהמשכת המקיף דסוכה היא הכנה קרובה להגילויים דגאולה העתידה ע"י משיח צדקנו יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כמצות רצונך, בקרוב ממש.

(68) ביצה יז, א.

(69) פרי עץ חיים שער הק"ש פט"ו. וראה גם לקוטי תורה שה"ש בסופו.

(70) שה"ש א, ב. ורש"י שם.

(71) ישעיה נב, יג.

(72) וככה הנ"ל פ"כ.